

Veileder for rusforebyggende arbeid
i skolen

LUNNER

Rusforebyggende arbeid	2
Innledning	2
Lunnermodellen	3
Dette skal vi bruke i Lunner-skolen:.....	3
«Utsett!» fra KORUS (Kompetansesenter for rusfeltet)	3
«Kjentmann»: Opplæring for ansatte i skolen (KORUS).....	3
Skolens rutine for oppfølging ved bruk av rus.....	4
Hvem gjør hva i det rusforebyggende arbeidet?	5
Foreldre / foresatte.....	5
Skolens overordnede ansvar.....	5
Lærerens rolle.....	5
Samarbeid skole- hjem	6
Hvem har relevant kompetanse på rus i Lunnarskolen?	6
Kjentmann.....	6
LOS i ungdomsskolene	7
Skolens samarbeidspartnere i det rusforebyggende arbeidet.....	7
Skolehelsetjenesten.....	8
Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)	8
UngHadeland	8
Barnevernet	8
Familieteam	9
Kommunepsykolog	9
Fastleger.....	9
Psykisk helse og rustjeneste (fra 16 år)	9
Rådgivende enhet for russaker	9
Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)	10
Politiet.....	10
Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT)	10
Politiråd.....	11
Ressurser og nettsider.....	12
Vedlegg	12
Samarbeidsrutinen for arbeid med SLT i skolene.....	12

Rusforebyggende arbeid

Denne veilederen er rettet mot ansatte i Lunnarskolene og alle samarbeidspartnere som jobber med rusforebyggende arbeid.

Veilederen handler om rutiner for forebygging av både lovlige og ulovlige rusmidler. I Norge er det bare alkohol og tobakk som er lovlige rusmidler, men det finnes også mange ulovlige rusmidler. De mest kjente er cannabis (hasj og marihuana), GHB, amfetamin/metamfetamin, ecstasy/MDMA, kokain, heroin, fleinsopp og LSD.

Veilederen bygger på

- Barnekonvensjonen og barns rett til medvirkning
- Kommuneplanens samfunnsdel og Strategiplan for oppvekst
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan for Gran og Lunner
- Lunnermodellen
- Faggrunnet i planen er hentet fra KORUS (Kompetansesenter for rusfeltet) Helsedirektoratet er oppdragsgiver for KORUS.

Innledning

Elever ved Hadeland videregående skole ble i 2022 spurt om hva de mener er viktig i rusforebyggende arbeid, og hva de tenker at ungdom trenger kunnskap om for å ta gode valg. Mange av ungdommene pekte da på behovet for mer kunnskap og trygge voksne som legger til rette for å snakke om både de positive og negative sidene ved rus. Det er mange aspekter ved rus, som fest og vennskap, holdninger, mot, gruppepress og psykisk helse. Elevene ber om at de voksne må ha et åpent sinn, de må bry seg, lytte og vise omsorg. Videre handler elevenes innspill om generelle forebyggende tiltak for et godt skolemiljø, hvor tillit og trygge relasjoner mellom elever og voksne er nøkkelford. Rapporten «Klokhet om rus» fra Forandringsfabrikken (2018), er i tråd med disse lokale funnene.

Den rusforebyggende veilederen samsvarer med skolens arbeid med læringsmiljø, blant annet tydelig klasseledelse, gode relasjoner og utvikling av sosial kompetanse.

Det rusforebyggende arbeidet kan også ha sammenheng med andre områder som mobbing, sosiale medier, ernæring, fysisk- og psykisk helse og utenforskap. Universelle og helsefremmende tiltak i skolen kan derfor virke forebyggende på mange områder.

Lunnermodellen

Lunnermodellen beskriver hvordan Lunner kommune jobber med oppfølging av utsatte barn, unge og familier gjennom tidlig innsats, samordning og medvirkning.

Gjennom Lunnermodellen skal ulike tjenester i kommunen samarbeide for å ta vare på barn, unge og familier det er knyttet til bekymring til. Vi skal sette i gang tiltak på et tidlig tidspunkt, og jobbe helhetlig og koordinert til beste for barn og familier som opplever utfordringer.

Handlingsveilederen i Lunnermodellen beskriver hvordan vi organiserer og gjennomfører dette arbeidet. Dette gjelder også i saker som omhandler rus.

Dette skal vi bruke i Lunner-skolen:

«Utsett!» fra KORUS (Kompetansesenter for rusfeltet)

Dette er et foreldreveiledningsprogram for foreldre for å utsette alkoholdebut hos ungdommene. Utsett! inngår som et tiltak i det overordnede skole, hjem, politi og helse-samarbeidet for grunnskolen og benyttes på foreldremøter. Utsett! er utarbeidet av KORUS Mer info finnes på korus.no.

«Kjentmann»: Opplæring for ansatte i skolen (KORUS)

«Kjentmann» er KORUS sin opplæring i rusforebyggende arbeid og tidlige tiltak for ansatte i ungdomsskolen og videregående skole.

Målet er å spre kunnskap om rus og gjøre skolens ansatte mer bevisste på temaet.

Mer informasjon finnes omtalt senere i planen, og på korus.no.

Skolens rutine for oppfølging ved bruk av rus.

De ansatte ved skolen skal følge opp	Hvordan?	Ansvarlig
Hvis man undrer seg/er bekymret for om en elev bruker rusmidler eller har utfordringer knyttet til bruk av rus	<p>Fyll ut undrings-skjemaet. Gjennomfør en undringssamtale hvor du presenterer undringen/bekymringen din. Vurder foreldreinvolvering ut fra alder og modenhet. Maler finnes i Sikker sak og/eller i handlingsveilederen i Lunnermodellen. Følg handlingsveilederen for videre oppfølging.</p> <p>Arkiver i Sikker sak.</p> <p>NB! Husk også dialog og medvirkning ved oppfølging. (Barnekonvensjonen artikkel 12)</p> <p>Det kan oppstå forhold hvor skolen vil være forpliktet til å informere foresatte, som for eksempel at skolen avdekker at en ungdom er ruset i skoletiden.</p> <p>Informasjon til foresatte skal, etter Barnekonvensjonen, gis i samråd med eleven. Lytt til eleven når det gjelder om det er hensyn som må tas i kontakt med foresatte, og om eleven bør få anledning til å informere foresatte selv før skolen tar kontakt.</p>	Den som eier bekymringen/kjenner eleven best. (Lunner modellen nivå 0 og 1)
Hvis en elev møter beruset/ruset på skolen eller bruker rusmidler i skoletiden	<ul style="list-style-type: none"> • Snakk med eleven. • Skjerm eleven fra andre elever, • Kontakt rektor/rektors stedfortreder • Kontakt foreldre (se punkt ovenfor) <p>Sikre oppfølging av eleven i etterkant/påfølgende dag. Eleven bør/kan selv velge hvilken voksen hen ønsker å snakke med, i tillegg til rektor/rektors stedfortreder. Vurder sammen med eleven hva som kan være klokt å gjøre videre (videre tiltak).</p> <p>NB! Avvergingsplikt: Alle har en plikt til å søke å forhindre at alvorlige straffbare handlinger skjer. Avvergingsplikten gjelder for alle til enhver tid, og opphever eventuell taushetsplikt. Du kan avverge ved å varsle lokalt politi eller barnevernstjenesten. Et eksempel på en slik situasjon kan være kjøring i ruspåvirket tilstand.</p>	Den som avdekker rusmiddelbruk
Hvis man mistenker eller oppdager salg av rusmidler på/ved skolen:	<p>Kontakt omgående operasjonssentralen i Innlandet politidistrikt, telefon 02800. Operasjonssentralen vurderer oppdraget, og videreformidler til lokal patrulje på Gran.</p> <p>Det er også mulig å bruke kontaktpersoner fra politiet, skolekontakten eller politikontakten for Gran og Lunner for råd og drøfting av mindre alvorlige saker. Rektorer har kontaklinformasjon til skolekontakt/politikontakt.</p>	Rektor/skolens ledelse

Hvem gjør hva i det rusforebyggende arbeidet?

Foreldre / foresatte

- Ha dialog, sette grenser, involvere og støtte barnet/ungdommen.
- Søke nødvendig informasjon om ungdomsmiljøet og utfordringsbildet.
- Delta på foreldremøter og være aktiv i nettverket med andre foreldre.
- Bidra til et inkluderende miljø blant både barn/ ungdom og foreldre.

Skolens overordnede ansvar

- Ha oppdatert relevant kunnskap på feltet, og følge kommunens rutiner for det rusforebyggende arbeidet.
- Legge til rette for utdanning av «Kjentmenn» via KORUS, og benytte skolens kjentmann som en ressurs i det lokale rusforebyggende arbeidet på sin skole.
- Sørge for at de ansatte har nødvendig kjennskap til skolens planer, rutiner og hvem på sin skole som har relevant og oppdatert kunnskap/kompetanse på feltet.
- Sørge for at de ansatte har kunnskap til å oppdage bekymringsfullt rusbruk, og kjennskap til rutinen for hva vi skal gjøre når vi oppdager/mistenker dette.
- Legge til rette for samarbeid med foresatte.
- Samarbeide med skolehelsetjenesten, PPT og andre relevante tjenester i henhold til Lunnermodellen, både i det forebyggende arbeidet og ved oppfølging av enkeltelever og grupper.

Lærerens rolle

- Bidra til at elevene lærer om rus gjennom undervisningen i relevante fag (jf. læreplaner i fag som naturfag, trafikk og folkehelse og livsmestring), og bruke skolens ressurser og samarbeidspartnere inn i den ordinære undervisningen.
- Legge til rette for trygge relasjoner og gi rom for dialog og refleksjon om ulike aspekter ved rus.
- Følge opp skolens systematiske arbeid for et trygt og godt skolemiljø.
- Ta bekymringer på alvor, varsle ledelsen og bidra til at elever får nødvendig oppfølging.
- Følge opp enkeltelever og foresatte i tråd med Lunnermodellen.

Samarbeid skole- hjem

Skolen skal legge til rette for samarbeid med foreldre/foresatte. Foresatte er sentrale i det rusforebyggende arbeidet.

Skolen bør legge til rette for kunnskapsdeling med ungdommene og foresatte om rusbruk og hva som rører seg i lokalmiljøet. Felles kunnskap om rus kan bidra til trygghet, både for ungdommer og foresatte.

Ved individuell oppfølging skal personalet på skolen ha tett kontakt og samarbeid med eleven, hjelpetjenestene utenfor skolen og foresatte. Ved behov skal skolen hjelpe til med å finne fram til de rette hjelpeinstansene og formidle kontakt med disse, jf. Lunnermodellen.

I **Samarbeidsrutinen for arbeid med SLT i skolene** er det laget en plan for ulike temaer på foreldremøter og elevforedrag for grunnskolen og videregående skole. Rutinen beskriver tema for møtene, hvem som bidrar med hva, og hvem som har ansvaret for å innkalle til møtet. Rutinen ligger som et vedlegg til denne planen, samt på kommunens nettside, under Trygt og godt skolemiljø.

Hvem har relevant kompetanse på rus i Lunnarskolen?

Kjentmann

Som ansatt i skolen kan det være vanskelig å vite hva du skal gjøre når du mistenker at elever ruser seg eller hvis det går rykter om salg av rusmidler på skolen.

«Kjentmann» er KORUS sin opplæring i rusforebyggende arbeid og tidlige tiltak for ansatte i ungdomsskolen og videregående skole. Målet er å spre kunnskap om rus og gjøre skolens ansatte mer bevisste på temaet. Det handler blant annet om at skolen skal reagere uten å overreagere når rusmiddelbruk oppdages, og at oppfølgingen av eleven skal være omsorgsfull og inkluderende.

En kjentmann har opplæring i følgende:

- Hvordan oppdager du at elever bruker rusmidler?
- Hva skiller de forskjellige rusmidlene?
- Hvordan snakke med elever om rus?
- Hvilke rutiner bør skolene ha på plass når det gjelder elevers rusmiddelbruk?
- Hvordan ta opp elevers rusmiddelbruk med foresatte?
- Hvem kan skolen samarbeide med?

Kjentmenn kan brukes til å drøfte saker. Målet er å oppdage og identifisere rusmiddelbruk hos elevene tidlig, og gi råd og veiledning om veien videre både til den det gjelder og personer/instanser rundt eleven.

På ungdomsskolene i Lunner er det flere kjentmenn, i tillegg til at helsesykepleier også har denne kompetansen. Skolens ledelse har oversikt over hvem som til enhver tid er kjentmann på sin skole.

LOS i ungdomsskolene

Lunner kommune har ansatt Los i et treårig prosjekt. Losen er organisert under PPT og jobber mot begge ungdomsskolene, i tillegg til å være knyttet til fritid via UngHadeland. Losen skal samarbeide tett med skolen og andre virksomheter og tjenester, og bidra til at hjelpen som gis er helhetlig og tilrettelagt. Dette gjelder også i saker som omhandler rus.

Ifølge Barne-, ungdoms- og familiedepartementet (Bufdir) skal en Los:

- gi ungdommene tett og tilrettelagt oppfølging i form av motivasjonsarbeid og veiledning i og utenfor skolen, og i overgangen mellom grunnskole og videregående opplæring.
- være tilgjengelig for ungdommene og til stede på ungdommenes egne arenaer (skole, hjem og fritid).
- samarbeide tett med ungdommens foreldre eller andre omsorgspersoner, og bistå foreldre/ omsorgspersoner med å understøtte ungdommenes skolegang
- hjelpe og motivere ungdom til å komme i kontakt med hjelpetjenester som kan gi nødvendig hjelp.

Skolens samarbeidspartnere i det rusforebyggende arbeidet

Barn og unge skal oppleve hjelpesystemene som nyttige, trygge og koordinerte.

Skolens tverretatlige nettverk skal samarbeide, både i det forebyggende arbeidet mot rusmidler og i konkrete saker. Samarbeidspartnere kan inviteres til skolens ressursteam, både i individrettede og symrettede saker som omhandler rus.

Oversikt over kommunens hjelpetilbud og kontaklinformasjon til disse tjenestene finnes på kommunens hjemmeside, under Tjenesteoversikt.

Skolehelsetjenesten

Helsesykepleier har faste dager på hver skole. I tillegg består skolehelsetjenesten av skolelege og fysioterapeut.

Skolehelsetjenesten er en sentral samarbeidspartner for skolen og i laget rundt eleven. Ifølge helsedirektoratets retningslinjer for helsestasjons og skolehelsetjenesten bør skolehelsetjenesten samarbeide med skolen om planer og tiltak for å forebygge bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler blant elevene. Skolehelsetjenesten bør også ha oversikt over støttemateriell om rusmiddelforebyggende arbeid i skolen, og samarbeide med skolen om gjennomføring av læringsaktiviteter knyttet til kompetansemål om rusmidler i læreplanene.

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

PPT har faste kontaktpersoner knyttet til hver skole. PPT samarbeider med skolene om tidlig innsats og forebygging og med skoler og foresatte om elevers trivsel, tilpasning og opplæring. I PPT jobber det fagfolk med ulik bakgrunn og erfaring fra områder innenfor opplæring og spesialisthelsetjeneste. Noen har også kompetanse innen rusarbeid.

PPT inngår som en naturlig samarbeidspartner for skolene i både systemarbeid og oppfølging av enkeltsaker.

UngHadeland

UngHadeland er en del av kulturkontoret for Gran og Lunner kommune (interkommunalt samarbeid). UngHadeland har som mål å legge til rette for en meningsfull fritid for alle barn og unge, motvirke utenforskap og bidra til inkludering og integrering.

UngHadeland driver møteplasser for ungdom, både på Frøystad (Arena Lunner) og på Harestua gjennom Fritidshubben. De tilbyr aktiviteter og arrangementer på ettermiddager og i skoleferier, samarbeider med frivillige lag og foreninger, og jobber også med tverrfaglige og tverrsektorielle forebyggende prosjekter rettet mot barn og unge.

Alle som er i kontakt med ungdom oppfordres til å motivere, og eventuelt hjelpe, ungdom til å melde seg på UngHadelands arrangementer. En aktiv fritid er et godt rusforebyggende tiltak.

Barnevernet

Lunner barneverntjenestes telefon er åpen hver dag mellom klokken 08.00 og 15.30 og er tilgjengelig for anonyme drøftinger, råd og veiledning. Ved bekymring for alvorlig omsorgssvikt, finnes det mer informasjon og meldingsskjema til barnevernet på kommunens hjemmeside:

Ved behov for hjelp, råd eller veiledning utover arbeidstid: Ta kontakt med interkommunal barnevernsvakt, telefon 64 99 32 70, eller alarmtelefonen for barn og unge, telefon 116 111.

Familieteam

Kommunens familierapeuter og andre med miljøterapeutisk funksjon har et faglig samarbeid, hvor de kan jobbe i felleskap og med ulike tilnærminger. Medlemmer fra familieteamet kan kontaktes direkte i individsaker eller inviteres til skolens ressursteam. Tilbudet er under utvikling.

Kontaktinformasjon til familierapeut finnes på kommunens hjemmeside.

Kommunepsykolog

Kommunepsykologen kan bistå med veiledning til skolen både i enkeltsaker og systemrettede saker, også de som omhandler rus. Denne tjenesten er under utvikling.

Fastleger

Fastlegene er en naturlig samarbeidspartner når et barn har ulike helseutfordringer. Dette kan også gjelde rus. Fastlegen kan inngå i et samarbeid rundt eleven for å finne de utviklingsområder som kan hjelpe til bedre valg. I tilfeller hvor det er oppfølgingstiltak gjennom Rådgivende enhet for russaker er fastlegen samarbeidspartner for gjennomføring av rustesting. Mer informasjon om legetjenesten finnes på kommunens hjemmeside.

Psykisk helse og rustjeneste (fra 16 år)

Psykisk helse og rustjeneste følger opp ungdommer fra 16 år, voksne og pårørende. De kan også kontaktes for råd og veiledning. For individuell oppfølging, er dette et søknadsbasert tilbud. Søknadsskjema finnes på kommunens hjemmeside under Helse og mestring / Hvordan søke helsetjenester? Familierapeut i psykisk helse og rustjeneste inngår i kommunens familieteam. Dette tilbudet er under utvikling.

Rådgivende enhet for russaker

Systematisk «frivillig» rustesting utgår som et forebyggende tiltak. Politiet vil, med bakgrunn i påtaleunntatelse, kunne rekvirere rustesting over tid. Dette blir da overført til kommunens rådgivende enhet for russaker. I Lunner er dette ivaretatt gjennom psykisk helse- og rustjeneste. Politidistriktet oppretter ikke brukersaker mot rusavhengige, med mindre det er et forhold som er egnet for oversendelse til oppfølgingsteamet i kommunen.

Påtaleunntatelsen skal omhandle oppmøte til en enkelt samtale hos enheten, eller rustesting over en gitt periode.

Rustesting gjennom rådgivende enhet for russaker kan også være satt som et oppfølgingstiltak ved ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff gjennom Konfliktrådet.

Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)

BUP er et poliklinisk spesialisthelsetilbud innenfor psykisk helsevern for barn og ungdom under 18 år og deres familier. For å få hjelp fra BUP må det sendes henvisning fra fastlege, psykolog eller barnevernsleder. Det må i tillegg legges ved en tverrfaglig uttalelse fra de kommunale tjenestene som er involvert. For å henvise på vegne av et barn eller ungdom kreves det samtykke. For ungdom under 16 år kreves det også samtykke fra foresatte.

Hvis det vurderes en henvisning til BUP, kan saken drøftes i konsultasjonsteam for nærmere avklaring.

Politiet

Politiet skal sørge for at alle skoler har en primærkontakt hos forebyggende politi.

Politiet driver rusforebyggende arbeid i samarbeid med skole og samarbeidspartnere i henhold til SLT-modellen.

Ved straffbare forhold er det politiets ansvar å følge opp. Skolen eller læreren kan ikke selv etterforske eller utføre tvang ovenfor elever. Det er kun politiet eller andre som har hjemmel til dette i straffeprosessloven som kan gjøre dette.

Samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT)

SLT er en modell for hvordan kommunen organiserer det rus- og kriminalitetsforebyggende arbeidet. Lunner og Gran kommuner samarbeider om SLT.

Koordinatoren for SLT har ansvaret for å koordinere og utvikle forebyggende tiltak i kommunen, og for å legge til rette for samhandling og tverrfaglig samarbeid på tvers av avdelinger og tjenester. SLT består av et utøvende nivå og et koordinerende nivå. Det koordinerende nivået skal blant annet ha oppdatert oversikt over utfordringer og trender blant barn og unge i nærmiljøet og sørge for målrettede tiltak knyttet til forebygging av rus- og kriminalitet. Medvirkning med barn og unge er derfor vesentlig i SLT-arbeidet.

Politirådet er styringsgruppa for SLT-arbeidet i Lunner og Gran. På utøvende nivå har vi SLT fagteam, som er et tverrfaglig samarbeidsforum for ansatte i de to kommunene. I fagteamet drøftes ulike problemstillinger, og målet er også å øke kjennskapen til hverandres tjenester og fagområder.

Tiltakene knyttet til SLT vil variere, men de skal ha sammenheng med målene som er beskrevet i gjeldene politirådsavtale for lokale satsingsområder.

Politiråd

Politiet deltar i politirådet, som er politiets og kommunenes strategiske formaliserte samarbeidsforum for det lokale kriminalitetsforebyggende arbeidet, og i SLT-koordinerende nivå. Politirådet består av representanter fra øverste ledelse i kommunene og lokalt politi, hvor begge parter kan forplikte egne organisasjoner. I inneværende periode (2024-2028) har deltagerne forpliktet seg til følgende lokale satsningsområder:

- **Sikre god integrering og forebygge radikaliserings og hatkriminalitet**
- **Gode oppvekstvilkår, med fokus på å sørge for trygge og inkluderende ungdomsmiljøer**
- **God samhandling mellom kommune og politi om innbyggere med alvorlige lidelser og voldspotensiale**
- **Forebygge kriminalitet, mobbing, krenkelser og uønsket atferd på internett og i sosiale medier**
- **God samhandling mellom kommune og politi, for å forebygge tilfeller av vold i nære relasjoner**

Politiets deltakelse i politiråd og SLT-nettverket skal sørge for god informasjonsdeling og skape felles forståelse for kriminalitetsutfordringer knyttet til blant annet rus, som igjen danner grunnlaget for målrettede interkommunale og/eller tverrfaglige tiltak.

Politiet har også et direkte samarbeid med skolene for å ha ekstra fokus på relasjonsbygging og rask håndtering ved uønskede hendelser, eller når det oppstår bekymring knyttet til enkeltelever eller miljøer i forhold til rus og kriminalitet.

Ressurser og nettsider

Informasjon om rusmidler:

rusinfo.no

Forslag til undervisningsopplegg:

korus.no

NRK-serien «Rus» med Leo Ajkic tar for seg historier som ungdom kan kjenne seg igjen i. Ungdom ønsker kunnskap og dialog om rusmidler og rusbruk.

Sammen med elever, pårørende, pedagoger og andre fagfolk er det utviklet et undervisningsopplegg for videregående skoler knyttet til hver av de fem episodene i serien. Dette kan også benyttes i ungdomskolen. Mer informasjon finnes på korus.no

Vedlegg

Samarbeidsrutinen for arbeid med SLT i skolene

(Sist revidert 19.08.24)